

Ängsprojektet

Länsstyrelsen Dalarna har under åren 2008-2011 drivit ett ängsprojekt med syfte att öka förutsättningarna för fortsatt skötsel av länets ängar så att natur- och kulturvärdena kan bevaras. Här är något av vad vi har gjort inom projektet:

Kurser

Kurser för att sprida kunskapen om lien och lieslätter har varit en viktig del av projektet. Vi har arrangerat slätterkurser både med traditionella liar som slipas och med knackeliar som får sin vassa egg genom att knackas med en hammare. Sommaren 2011 hölls även en kurs i hässjning.

Liebladet

Syftet med Liebladet har varit att sprida kunskap och erfarenheter om ängar och ängsskötsel i Dalarna.

Årets ängsbrukare i Dalarna

Att det överhuvudtaget finns några ängar kvar beror på att det finns enskilda människor, familjer och föreningar som lägger ner ett enormt arbete på att sköta sina ängar. För att uppmärksamma detta viktiga arbete och sporra till fortsatta insatser inrättades 2011 ett hederspris till Årets ängsbrukare i Dalarna. (Se sid 3)

Enskild rådgivning

Ängsbrukare som vill ha rådgivning skötsel av den egna ängen har kunnat få det inom ramen för projektet.

Andra aktiviteter

Vi medverkade vid Luossafesten i Skattlösberg och berättade om ängar och ängsskötsel. Besökarna hade möjlighet att prova på lieslätter och hässjning.

Intervjuer med ängsbrukare

Häromåret intervjuades ett antal ängsbrukare om sitt arbete med ängsskötsel och hur de ser på framtiden. Det var trevligt att få prata med så många av er. De flesta var positiva till fortsatt skötsel, men hos en del fanns en oro för framtiden. En lite dystrare bild av ängarnas tillstånd fick Anders Janols när han på uppdrag av Länsstyrelsens naturvårdsenhet inventerade sällsynta ängssvampar. Flera av de marker han besökte sköts inte längre och det är akut att återuppta hävden om inte naturvärdena ska försvinna. Ett liknande resultat gav fältgentianinventeringen i somras (se sid 4). En slutsats man kan dra är att fortsatta aktiviteter för att främja ängsskötsel behövs.

Vad händer nu? - Vad tycker du behövs?

Nytt projekt med slätterängar

Ängsprojektet upphör vid årsskiftet. Länsstyrelsen planerar då att fortsätta arbetet med kompetensutveckling och information om ängar och ängsskötsel i ett nytt projekt med lite bredare innehåll. Det nya projektet kommer att pågå under två år, d.v.s. den tid som återstår av det nuvarande Landsbygdsprogrammet.

Vad tycker du?

Har du synpunkter på innehållet i det

nya projektet? Ska vi fortsätta att med kurser? Vilken typ av kurser tycker du i så fall behövs? Har du förslag på hur Länsstyrelsen kan hjälpa till att få nya ängsbrukare till marker som nu inte sköts? Vad tycker du om Liebladets innehåll? Fyller bladet någon funktion?

Hör gärna av dig om du har synpunkter och förslag på aktiviteter!

Märta Ohlsson, 023-811 30

Marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Foto: Anders Janols

Liesmide i Lima

I äldre tider hade liesmide en stor betydelse för bygdens ekonomi i Lima, men redan i slutet av 1800-talet började kunskapen hur man smider en lie för hand att falla i glömska. Sedan ett antal år tillbaka finns det nu åter en liesmed i Lima.

Mattias Helje i Södra Heden har ända sedan han var liten vetat att han ville bli smed, och så blev det. Sedan några år tillbaka har han dessutom återupplivat det för trakten en gång så viktiga liesmidet.

Smide överhuvudtaget, och liesmide i synnerhet, hade under flera århundraden en stor betydelse för försörjningen i Lima. Den odlingsbara jorden var otillräcklig och klimatet ledde till återkommande missväxt. Liksom i andra delar av övre Dalarna med liknande förhållanden var det därför viktigt med en kompletterande inkomst från arbetsvandringar eller hantverk. I Lima var smide för försäljning en viktig inkomstkälla. Smidet var av nyttokaraktär och liar var en viktig produkt. Det var en förbrukningsvara som behövdes på varenda gård, så efterfrågan var stor.

När Mattias hade jobbat några år som smed tyckte han att det skulle vara roligt att återuppta den gamla konsten att smida liar för hand. Det var inte helt lätt, men efter ett tag hade han lärt sig tekniken. Man

placerar det härdade stålet på en bit järn och smider sedan ihop det så att det härdade stålet omsluts av järnet. Härdningen sker i 800 grader och gör eggen spröd. Anlöpning i 250 grader gör den smidig. När lien är färdigsmidd återstår att slipa den så att den blir riktigt vass.

Mattias tillverkar numera liar på beställning. Han berättar om en gammal spelman i Uppland som tillverkade nyckelharpor. För att vara säker på att köparna verkligen skulle spela på dem var de tvungna att komma till honom och lära sig spela innan de fick köpa sin nyckelharpa. Inspirerad av detta funderar han på att sälja sina liar i paket med orv och ordna kurser för köparna i lieslipning och slätter.

Mattias Helje i sin smedja

En färdig lie och vid liens spets en bit järn och stål som ska smidas ihop till en ny lie.

Liebladet ges ut av Länsstyrelsen i Dalarnas län. Text och foto där annat inte anges: Märta Ohlsson
Prenumeration är gratis. Meddela om du vill ha bladet per e-post istället för en tryckt tidning. Tipsa gärna andra som du tror är intresserade! Hör även av dig om du inte vill ha fler nummer av Liebladet!
Annonser: Det är gratis att annonsera om allt som har relevans för ängsskötsel i Dalarna.
Redaktör: Märta Ohlsson, tfn 023-811 30, e-post marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Årets ängsbrukare i Dalarna prisades av landshövdingen

”Naturskyddsföreningen i Orsa hävdar, med Roland Öjeskog som entusiasmerande eldsjäl, ett flertal värdefulla ängar runt om i Orsa. Förutom att slå ängarna driver de också kurser i ängsskötselns olika moment. Genom sitt mångåriga arbete har de stor betydelse som ovärderliga traditionsbärare, viktiga kunskapsförmedlare och envetet praktiska utförare”.

Så löd juryns motivering för att ge det nyinstittade hederspriset Årets ängsbrukare i Dalarna gick i år till Naturskyddsföreningen i Orsa med Roland Öjeskog som drivande eldsjäl.

Många nominerade

Allmänheten inbjöds att nominera personer och/eller föreningar till priset. När nomineringstiden gick ut hade 41 nomineringar kommit in. Juryn, bestående av representanter för Dalarnas fornminnes- och hembygdsförbund, LRF, Naturskyddsföreningens länsförbund och Länsstyrelsen enades om att priset i år skulle gå till naturskyddsföreningen i Orsa och Roland Öjeskog. Juryn påpekade samtidigt att övriga nominerade, och alla andra som sköter slåtterängar runt om i Dalarna, egentligen också är värda ett pris för sin insats.

Silverlien är speciellt framtagen för Årets ängsbrukare i Dalarna av silversmeden Staffan Nilsson.

Landshövding Maria Norrfalk överlämnar diplom till Roland Öjeskog från Naturskyddsföreningen i Orsa. Foto Jennie Lundgren

Prisutdelning på ängen

Vid prisutdelningen, som ägde rum på Knutar Einars äng överlämnade landshövding Maria Norrfalk ett diplom och en silverlie till pristagarna. Trots att prisutdelningen ägde rum en måndag förmiddag hade ett trettiotal av föreningens medlemmar samt representanter från Orsa kommun och Naturskyddsföreningens länsförbund hade tagit sig dit, liksom pressen, lokalradion och TV. De glada och hedrade pristagarna firade utmärkelsen genom att bjuda alla närvarande på fika med hembakat bröd och tårter.

Naturskyddsföreningen i Orsa sköter sedan många år ett tiotal hack-slogar runt om i kommunen. I takt med att allt fler av det gamla slåtter-folket inte längre orkar slå sina ängar har föreningens arbete fått allt större betydelse för bevarandet av de rester som ännu återstår av Orsabyarnas en gång så vidsträckta ängsmarker.

Ängarna som föreningen sköter har alla ett stort naturvärde. De hävdas på traditionellt sätt med fagning (städning) på våren och slåtter med lie på sensommaren. En av ängarna slås med häst och slåtterbalk. På en del av ängarna hässjas höet. Föreningen brukar också ordna uppskattade lieslåtterkurser en helg i början av sommaren. Man går igenom alla moment: redskap, med lieslipning och jordläggning av lien, slåtterteknik och höhantering inklusive hässjning.

Några vintrar, bl.a. den senaste, har Roland dessutom ordnat studiecirkel där deltagarna fått lära sig att tillverka egna orv.

Vem blir årets ängsbrukare i Dalarna 2012?

Vi återkommer efter årsskiftet med uppgift om när nomineringarna ska vara inne.

Fältgentianainventering 2011

Länsstyrelsens inventerare Bosse Norell har under sommaren besökt alla länets kända fältgentianalokaler (information om detta fanns med i Liebladet Nr 8). Fältgentianan är en extremt hävdberoende art som tidigare var vanlig i Dalarna.

Preliminära uppgifter från inventeringen visar på att den har försvunnit från ca 60 % av de besökta lokalerna.

Det största hotet mot arten är ohävdningen, man har slutat att slå slåttermarker, djurhållningen förändras med bete på för artrikedomens del fel marker.

Gentianan finns typiskt på tre typer av lokaler: vägkanter, slåttermarker och betesmarker. Fältgentianan verkar dock inte kunna överleva i vägkanterna någon längre tid om de inte sköts med slåtter.

I hävdade slåttermarker har arten goda förutsättningar att överleva om slåtter sker (och vid rätt tidpunkt, dvs. efter att gentianan gått i frö).

I betesmarker har fältgentianan försvunnit från cirka hälften av lokalerna. Betetrycket är på många håll för lågt där gentianan växer.

Däremot visar inventeringen att fältgentianan är en tacksam art som trivs och gynnas på lokaler som är välhävdade och välskötta, så det finns ännu gott hopp om vi ska kunna rädda arten.

Urban Gunnarsson 023-813 18
urban.gunnarsson@lansstyrelsen.se

Foto: Bosse Norell

676030079

